Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitsḥaḳ

5565 [1804/1805]

ה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667

Visual Library

ה (א) וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צוֹר
אֶת־עֲבָדָיו אֶל־שְׁלֹמֹה כִּי
שָׁמַע כִּי אֹתוֹ מָשְׁחוּ לְמֶלֶךְ תַּחַת
אָבִיהוּ כִּי אֹהֵב הָיָה חִירָם לְדָוִד
כָּל־הַיָּמִים׃ (ב) וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה
אֶל־חִירָם לֵאמֹר׃ (ג) אַתָּה
יָדַעְתָּ אֶת־דָּוִד אָבִי כִּי לֹא יָכֹל
לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו
מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר סְבָבֻהוּ
עַד־תֵּת יְהוָה אֹתָם תַּחַת כַּפּוֹת תַּחַת
רַגְלָו*׃ (ד) וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה רַגְלָי
אֱלֹהַי לִי מִסָּבִיב אֵין שָׂטָן וְאֵין
פֶּגַע רָע׃ (ה) וְהִנְנִי אֹמֵר לִבְנוֹת
בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהַי כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי לֵאמֹר
בנך

ה (א) חירם , קעניג צו צור ,
זאַנדטע זיינע האָפבעדיהנטען צו
שלמה , אַלס ער פערנאַהם , דאַס מאַן
איהן , אַן זיינעם פאַטערס דוד שטעללע ,
צום קעניג געזאַלבט ; דען חירם וואַר
איממער דוד'ס פריינד געוועזען ·
(ב) דאַראויף שיקטע שלמה צו חירם ,
אונד ליס איהם זאַגען : (ג) דוא
האַסט מיינען פאַטער דוד געקאַנט ,
אונד וייסט , דאַס ער דעם עוויגען ,
זיינעם גאָטטע , קיינען טעמפעל בויען
קאָנטע , וועגען דער פילען קריגע ,
דיא ער צו פיהרען האַטטע בים דער
עוויגע אַללע זיינע פיינדע איהם צו
פיססען לעגטע · (ד) דאַ מיר אַבער
דער עוויגע , מיין גאָטט , פאָן אַללען
זייטען אומהער רוהע פערלייהט , אונד
איך קיינע הינדערניסע , קיינע שטעה-
רונג פירכטען דאַרף : (ה) זאָ בין
איך ענטשלאָססען , דעם עוויגען ,
מיינעם גאָטט , איינען טעמפעל צו
בויען , וויא אויך דער עוויגע צו מיינעם
פאַטער דוד זאַגטע ; דיין זאָהן , דען
איך

באור

ה (א) וישלח חירם , לשאול בשלום שלמה , ולברכו על אודות מלכותו ·
(ג) אתה ידעת את דוד אבי (וידעת כי לא יכול וכו' · מפני המלחמה , לא רצה לגלות לו הטעם , כי הוא צנעו , כי לא היה כבוד אביו , ואמר לו זה הטעם הנראה · (רד"ק) · אשר סבבהו , (סובביו) ·

רש"י

ה (ג) לא יכול לבנות בית וגו' · לא היה רשאי מפני המלחמה והכתוב אומר והניח לכם מכל אויביכם מסביב ואח"כ והיה המקום וגו' לשכנו תדרשו
(ז) ויהי

מכלל יופי

בנירי מפני הסמיכות , אלא שכמנא בספרי כן : (כב) בראים , ענינו שמנים וכן איש בריא : (כו) ארות סוסי' , ענינו אבוסים , תרגום אבוס בעליו אורויא דמרוהי : (כז) יעדרו , ענין חסרון : (כח) ולרכש , כתב ר' יונה כי הם סוסי' הטובי' שלא עברו עליהם שנים רבו' , ויתכן שהם בהמות אחרות לא ידענום כי הנה אמר בסוסים רוכבי הרכש , וי"א שהם פרדים בני הרמכים : (כט) כחול , משל לכל הדברים שצריך התבונני' שהם כחול , ולא משל לרחב לב :

בִּנְךָ אֲשֶׁר אֶתֵּן תַּחְתֶּיךָ עַל־
כִּסְאֶךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי׃
(ו) וְעַתָּה צַוֵּה וְיִכְרְתוּ־לִי
אֲרָזִים מִן־הַלְּבָנוֹן וַעֲבָדַי יִהְיוּ
עִם־עֲבָדֶיךָ וּשְׂכַר עֲבָדֶיךָ אֶתֵּן
לְךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תֹּאמֵר כִּי ׀ אַתָּה
יָדַעְתָּ כִּי אֵין בָּנוּ אִישׁ יֹדֵעַ לִכְרָת־
עֵצִים כַּצִּדֹנִים׃ (ז) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
חִירָם אֶת־דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה וַיִּשְׂמַח
מְאֹד וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן לְדָוִד בֵּן חָכָם עַל־
הָעָם הָרָב הַזֶּה׃ (ח) וַיִּשְׁלַח
חִירָם אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר שָׁמַעְתִּי
אֵת אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלָי אֲנִי
אֶעֱשֶׂה אֶת־כָּל־חֶפְצְךָ בַּעֲצֵי
אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים׃
(ט) עֲבָדַי יֹרִדוּ מִן־הַלְּבָנוֹן יָמָּה
וַאֲנִי אֲשִׂימֵם דֹּבְרוֹת בַּיָּם עַד־
המקום

איך נאך דיר אויף דיינען טהראָן זעצען ווערדע, זאָלל מיינעם נאַהמען איינען טעמפעל בויען · (ו) ערטהיילע דאַ־הער בעפעהל, דאַס מאַן מיר צעדערן אויס דעם לבנון הויע: מיינע קנעכטע זאָללען דיינען קנעכטען דאַביא הילפע לייסטען, אונד דען אַרבייטסלאָהן דיינער לייטע וויל איך ענטריכטען, וויא דוא זעלבסט איהן בעשטיממען ווירסט · דען דוא ווייסט יאַ, דאַס אונטער מיינען לייטען נימאַנד איזט, דער דאַז האָלצפעללען זאָ גוט פער־שטעהט וויא דיא צידונים ·
(ז) אַלס חירם שלמה'ס וואָרטע הערטע, פרייעטע ער זיך זעהר, אונד שפראַך: געלאָבט זייא נון דער עוויגע, דער דעם קעניג דוד איינען וייזען זאָהן געגעבען, דיזעם צאַהל־רייכען פאָלקע פאָר צו שטעהען ·
(ח) אונד דעם קעניג שלמה ליס ער צור אַנטוואָרט זאַגען: איך האַבע דאַז פער נאָממען, וואַס דוא אַן מיך האַסט געלאַנגען לאַססען, אונד איך וויל אַללעס טהון, וואַס דוא וועגען צעדערן־אונד טאַננענבויימע פערלאַנגסט ·
(ט) מיינע קנעכטע זאָללען זיא פאָם לבנון הינאונטער אין דאַז מעער ברינגען, דאָרט ווערדע איך זיא אין פלעסען לעגען

רש"י

תדרשו וגו': (ו) כצידונים · שכנים ליער לכל אחד היו ובממשלתו של חיר': (ט) אשימם דוברות · רפסודות קורא להם בדברי הימים ובלשון אשכנז פל"ץ ובלע"ז רי"ן קושרין העצים זה עם זה ומציפים אותן על פני המים ומוליכין אותו כמו שמוליכין ספינה:

באור

(ז) ויהי כשמע חירם את דברי שלמה · יתכן שלא אמר זה על אלו הדברים ששלח לו שלמה, כי לא היה בהם על מה שישמח מכל החכמה שהיה נראה בהם, אלא שנאמר, כי כאשר שמע דברי שלמה בחכמה הנפלאה שהיתה בו לפי מה שספרו לו המגידים, שמח מאוד והודה למי שנתן לדוד בן חכם יושב על כסאו (רלב"ג) · (ט) אשימם דוברות בים

לעגן , אַן דען אָרט , דען דוא
בעשטיממען ווירסט , הינשאַפֿפֿען ,
אונד דאַן אויס איינאַנדער לעגען
לאַססען , דאַמיט דוא זיא אין עמפֿפֿאַנג
נעהמען קאַנסט ; דאַפֿיר אַבער ווירסט
דוא אויך טהון , וואַס איך פֿערלאַנגע ,
אונד מיר לעבענסמיטטעל פֿיר מיינען
האָפֿשטאַט ליפֿערן · (י) חירם גאַב
אַלזאָ אַן שלמה צעדערן = אונד טאַננענ=
האָלץ , זאָ פֿיל ער פֿערלאַנגטע , (יא)
אונד שלמה גאַב אַן חירם , צוואַנציג
טויזענד כור ווייצען צור שפייזע פֿיר
זיינען האָפֿשטאַט , אונד צוואַנציג
כור עהל פֿאָן גשטאָסנען אָליפֿען , דיזעס
מוסטע שלמה דעם חירם יעהרליך
ליפֿערן · (יב) דער עוויגע פֿערליעה
שלמה ווייזהייט , וויא ער'ס איהם צו
געזאַגט האַטטע ; עס וואַר פֿרידע
צווישען איהם אונד חירם , אונד זיא
ערריכטעטען איינען פֿריינדשאַפֿטסבונד
מיט איינאַנדער · (יג) דער קעניג
שלמה ליס נון אויס גאַנץ ישראל
דרייסיג טויזענד מאַן צום פֿראָהנדיענסט
אויסהעבען , (יד) פֿאָן דענען ער
יעדען

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח אֵלַי
וְנִפַּצְתִּים שָׁם וְאַתָּה תִשָּׂא וְאַתָּה
תַּעֲשֶׂה אֶת־חֶפְצִי לָתֵת לֶחֶם
בֵּיתִי׃ (י) וַיְהִי חִירוֹם נֹתֵן
לִשְׁלֹמֹה עֲצֵי אֲרָזִים וַעֲצֵי
בְרוֹשִׁים כָּל־חֶפְצוֹ׃ (יא) וּשְׁלֹמֹה
נָתַן לְחִירָם עֶשְׂרִים אֶלֶף כֹּר
חִטִּים מַכֹּלֶת לְבֵיתוֹ וְעֶשְׂרִים כֹּר
שֶׁמֶן כָּתִית כֹּה־יִתֵּן שְׁלֹמֹה
לְחִירָם שָׁנָה בְשָׁנָה׃ (יב) וַיהוָה
נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין
שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם׃
(יג) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס
מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים
אֶלֶף אִישׁ׃ (יד) וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה
עשרת

באור

בים , (ואביאם) עד המקום וגו' · (יא)
מכלת לביתו , כמו מאכל , ומשפט המלה
מאכלת ונבלעה האל"ף בדגש , וכת"י פרנוס
לאנש ביתיה (הרד"ק) · (יב) נתן חכמה
לשלמה , חכמה האמורה פה היא חכמה
המדינית (פאָליטיק , שטאַאטסקונדע) ,
ולכן סמך הכתוב ויהי שלום וכו' · (יג) מס ,
הנה היה ענין זה המס כמו שזכר , שהוצרכו
לברור מישראל שלשים אלף יהיו על מלאכת
כריתות העצים והבאתם באופן שלא יכבד
עליהם , והוא שבפר יחלקו לשלש כתות תהיה
כל כת חדש אחד בלבנון , ושנים חדשי' בביתו
(הרלב"ג) · והרד"ק הסכים עמו , וכן
מתורגם באשכנזית · (יד) לבנונה , הה"א
במקום

רש"י

עד המקום אשר תשלח אלי · אשר
תודיעני להביאם שם : ונפצתים שם ·
כשמתיר אגדן ומוציאן אל היבשה כל
עץ ועץ לעצמו הוא קרוי ניפוץ דיפל"ייר
בלע"ז (והוא דעפ"ער Defaire. בל"א
אויף לעזן אויז אנגדר לעגן) :
(יא) מכולת לביתו · לשון מאכל :
שמן כתית · שמן נקי שאין זתים נטחנים
בריחים אלא כותש במכתשת ואין מעלה
שמרים כל כך כמות הטחון : (יג) ויעל
המס · עולה לשכר של שלשים אלף איש :
(יד) חליפות

עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת
חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס :
(טו) וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף
נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר : (טז) לְבַד מִשָּׂרֵי
הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה

יעדען מאָנאַט צעהן טויזענד מאַן וועל-
סעלסווייזע נאַך לבנון שיקטע , זאָ דאַס
אימּמער יעדער פֿאָן איהנען איינען
מאָנאַט אויף לבנון , אונד צוויא
מאָנאַטע צו הויזע וואַר · איבער דיזען
פֿראָהנדיהנסט וואַר אדונירם געזעצט ·
(טו) אויך האַטטע שלמה זיבנציג
טויזענד לאַסטטרעגער אונד אַכטציג
טויזענד שטיינהויער אויף דעם געבירגע ,
(טז) אונד איבערדים דרייא טויזענד
אונד דרייא הונדערט אויפזעהער בייא
דיזעם געשעפֿטע , וועלכע דיא אַרבייטס-
לייטע צור אַרבייט אַנטריבען ·
(יז) אויף

רש"י

(יד) חליפות · כמו שמשיים והואמר
חדש יהיו בלבנון: כשהיו י' אלפים אלו
בתשרי בלבנון והעשרים אף איש בביתו
ובמרחשון מתחלפים כ' אלפים השניים
ויוצאין ללבנון ואלו חוזרים לביתם
ובכסלו יוצאים עשרת אלפים השלישים
ויוצאין ללבנון ואו חוזרים לביתם ובטב' יוצאין הראשוני' וחוזרי' ללבנון וכן חוזרים
חלילה נמצאו כל י' אלפים שבהם חדש בלבנון ושנים חדשים בביתם : על המס ·
לגבותו : (טו) שבעים אלף נושא סבל : להביא האבנים מן ההר לעיר ושמונים
אלף החוצבים אותם בהר הרי מאה וכ' אלף כולם גרים גרורים היו שנתגיירו
מאימת גדולת שלמה ושולחנו וכן כתיב בדברי הימים ויספר שלמה את כל הגרים
וימצאם מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף וגו' : (טז) משרי הנצבים ·
נוגשים ונצבים על עושי המלאכה · שלשת אלפים ושלש מאות · ובדברי הימים
הוא אומר ושש מאות אומר אני שלשת אלפים ושלש מאות היו ממונים על מאה
וחמשים אלף שכל אחד ממונה על ארבעים וחמשה ויותר והשלש מאות שנוספים
בדברי הימים היו ממונים על כולם שכל אחד ממונה על חמש מאות ויותר ותדע
שהרי יש עוד שני כתובים בדבר זה מכחישין זה את זה שנאמר בו בספר זה ואלה
שרי הנצבים אשר לשלמה ה' מאות וחמשים ובד"ה הוא אומר מאתים וחמשים הרי
ארבע מקראות מכחישין זה את זה אבל יש לנו לפרש שבמקראות האחרוני' ממונים
על כולן ולשלמ' היו או הגרים להיות נוש'סבל ולחצב בהר והיו לו שאר עושי המלאכ'
לערי המסכנו' שהם אזרחיים שאלו הכתובים אמורים שם ובספר מלכים מנה את
הנציבים הגרים שני מנינים שרי הארבעים והחמשה לבדם

באור

במקום למ"ד בתחלה · חליפות , בחלוף
מקום תחנותם , כמו שמפרש הכתוב והולך ·
ומלת חליפות היא תואר הפעל (אַדוועָר-
ביום) · בביתו , גבר בביתיה (המתרגם
הארמי) · (טו) נושא סבל , פי' נושא
משא , ויהיה סבל שם ולא תואר (רד"ק) וכן
מתורגם

(יז) אויף דעם קעניגם בעפֿעהל
ו אורדען נון גראָסע אונד שווערע
שטיינע אויסגעבראָכען פֿיר דען גרונד
דעם טעמפעלס , אונד אַנדרע שטיינע
געהויען · (יח) דיא בויאַלייטע שלמה'ס
אונד חירום'ס , וויא אויך דיא גבלים
בעאַרבייטעטען דיס אַללעס , אונד
שאַפֿפֿטען שטיינע אונד האָלץ צום בויע
דעם טעמפעלס ·

ו (א) אים

בַּמְּלָאכָה׃ (יז) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ
אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת
לְיַסֵּד הַבָּיִת אַבְנֵי גָזִית׃
(יח) וַיִּפְסְלוּ בֹּנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי
חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ הָעֵצִים
וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת׃

ו (א) ויהי

באור

מתורגם בל"א · (יז) ויסיעו , כתרגומו ועקרו , צוה לחוצבים בהר שיחצבו מן ההר אבנים גדולות ליסוד הבית , ואותם הם שאומר עליהם אבני עשר אמות ואבני שמונה אמות (להלן ז' י') , ולשאר הבנינים יחצבו אבנים קטנות והם הנקראים אבני גזית , וכן אומר בסמוך (שם י"א) מלמעלה אבנים יקרות במדות גזית , ויהיה אבני גזית חסר וי"ו השמוש כמו שמש ירח (חבקוק ג') ופירושו אבנים גדולות ליסוד הבית ואבני גזית לשאר הבנין מלמעלה , ואבן גזית היה ידוע ביניהם מדתה כמו שאומר בסמוך במדות גזית כמו שהיה ידוע בימי חכמי המשנה מדת הגזית חמשה טפחים , אבל של שלמה היו יותר גדולות , אבל מדה ידועה היה להם (רד"ק) · אבנים יקרות , כבדות (רש"י) · וכן מתורגם אשכנזית · (יח) והגבלים , אנשי עיר גבל , והמה הגדילו לעשות במלאכה ההיא , כאשר העיד עליהם יחזקאל בן בוזי (כ"ז) : זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך ·

ו (א) בחדש

רש"י

והג' מאות התשובים נירף עם ומאתים וחמשים שהיו ממונים על עושי עדי המסכנות ומנה חמש מאות וחמשים שרים ובד"ה מנה כל נציבי הגרים לעצמן הגדולים עם הקטנים שלשת אלפים ושש מאות וכולן גרים ונציבי ערי המסכנות שהיו ישראל מאתים וחמשים מנה לעצמן : הרודים בעם העושים במלאכה · הנוגשים את העם עושי המלאכה : (יז) ויסיעו · מן הסר לשון עקירה : אבנים יקרות · כבדות · אבני גזית נפסלות ומסותתות וא"ת והרי כבר נאמר ומקבות והגרזן לא נשמע בבית בהבנותו פי' כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו אלא שהיה מסתת מבחוץ ומכניס ובונה מבפנים כך נדרש בסוטה : (יח) ויפסלו · בהרים : והגבלים · אומה ששמה גבל ובקיאים לסתת אבנים ולבנות כמה שנאמר בגר זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך : ויכינו · לשון הזמנה :

ו (א) בחדש

מכלל יופי

ה (ג) המלחמה , יחיד ולשון רבים בא עליו : (יא) מכלת , שם ושרשו אכל : (יד) שנים , כמו שנים , וכן שמש ירח : (טו) סבל , שם במשקל שבת : (יז) יקרות כבדות , [וי"ת אבנין יקרן שהיו טובות וחשובו' משארי אבנים] : אבני גזית , חסר וי"ו השמוש : (יח) והגבלים , פוסלי האבנים בקו ובמדה כמו שפוסלים פנות הבית בקו ובמדה ונותני' חוט של סיקרא בסוף מדתם או משרטטין בשרטוט ומשם יפסלו האבן והוא מענין גבול כלומר שמשים גבול למדת האבן (אמר המעתיק לפ"ז הי' צריך להיות גובלים או מגבילים ולא גבלים) והמפרשים פי' אנשי גבל שהיו אומני אבן וכן זקני גבל :